

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

Allhelgonatiden 2013

Kära systrar och bröder,

En vårdag i april 2005 anlände några pilgrimer från Bjärka-Säby för första gången till Monastero di Bose i norra Italien. Vår tidskrift firade tio år, och dess dåvarande ägare bjöd Pilgrims referensgrupp och redaktion på en resa till kloster och heliga platser i Italien. Jag ska sent glömma detta första möte med Bose; vi stannade endast ett dygn, men intrycken av gudstjänsterna, måltiderna, samtalen och själva platsen med dess *noble simplicity*, dröjde kvar hos oss alla, som ett samtalsämne under den fortsatta resan och ett levande minne när vi återvände hem. När jag träffade Ylva Eggehorn i samband med Pilgrims höstmöte på Bjärka-Säby den gångna helgen, kom vi att tala om besöket, och hon sa: "Jag har inte varit tillbaka i Bose sedan dess, men detta enda dygn framstår för mig som förklarar."

Även om jag redan då anade att det skulle bli fler besök, kunde nog ingen av oss förutse vilken betydelse detta första möte med Bose skulle få. Med åren har en vänskap växt fram med bröderna och systrarna i denna kommunitet, som är ett tecken för så många i Europa. De har öppnat sina hjärtan och sitt hem för oss, delat med sig av erfarenheter och insikter som de prövat sig fram till under åren. Flera av dem har även besökt oss i Bjärka-Säby, bland annat grundaren, Enzo Bianchi, i samband med präst- och pastorsmötet i fastan 2011. I dag uttrycker de själva en förvåning över att antalet besökare från Sverige har blivit så stort; vid sidan om fransmännen är svenskarna den största gruppen gäster som kommer till dem från utlandet. Det är säkert ingen tillfällighet. Här blomstrar en spiritualitet för vår tid, som på ett märkligt sätt "passar" vår nordiska mentalitet. Om man i ett ord ska försöka fånga vad det är som gör andligheten i Bose så tilltalande för många av oss, tror jag det handlar om en *opretentiös* spiritualitet. Här har broder Enzo skapat en vital och självständig andlig miljö, ytterligt utmanande men fri från all exklusivitet. I Bose odlas ingen underdånighet. Bröderna och systrarna har fostrats till att vara sig själva. De har ett okonstlat "monastiskt självförtroende": de vet varför de valt den monastiska vägen, men lägger sig inte till med attityder eller åthävor som får oss andra att känna oss underlägsna. Munken är ingen annan än den kristne, ingen annan än människan. Sällan blir det så påtagligt som här.

Genom nya kallelser växer kommuniteten i Bose, vilket under senare år lett till en ökad insikt om att man nu på allvar behöver överväga grundandet av dotterkloster på andra håll. Oftast sker det genom "kallelser": en kyrka eller biskop ser behov av ett kloster i sitt stift, och erbjuder bröderna och systrarna en plats där de kan slå sig ner. I den processen befinner sig nu kommuniteten i Bose. Sedan tidigare har de en mindre kommunitet i Oustia i södra Italien, men de senaste åren har de även grundat kloster på två nya platser, dels i Assisi och dels i Toscana, en halvtimmes väg från Siena. Under hösten hade jag förmånen att för första gången besöka de fem bröder från Bose som lever i det kloster man etablerat i Assisi sedan två år tillbaka. Det var en sällsam upplevelse.

I vad som från början varit ett benediktinkloster med rötter på 1000-talet – redan innan Franciskus satte Assisi på kartan – har man renoverat, restaurerat och byggt till, och så skapat en miljö som såväl till det yttre som till det inre inkarnerar Boses anda. Ja, här möter man verkligen ett Bose i miniatyr, samtidigt som platsen har sin egen karaktär. Klosters pärla är

kryptan under kyrkan, där tusenåriga böner sitter i väggarna. Platsen omges på ena sidan av vinodlingar och på den andra av en olivlund – i klostrets lilla butik kan man således inhandla såväl olivolja som vin producerat av bröderna själva!

Den som letar efter Boses kloster i Assisi kan söka på deras hemsida, eller på namnet *San Masseo*. Man har bevarat klostrets ursprungliga namn, det är från början uppkallat efter evangelisten Matteus, samtidigt som besökaren möter Boses logotype vid klosterporten. Klostret är beläget på sluttningen, tio minuters gångväg från själva Assisi, vilket gör att man både har närhet och distans till den berömda medeltidsstaden på berget. Något som gör denna plats till en idealisk miljö för retreat, vilket broder Michele påpekade för mig när jag besökte dem. Och han skickade med en hälsning: "Berätta gärna för vännerna i Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby att de kan komma hit på stilla retreatdagar." Vi skall inte vara sena att ta emot deras inbjudan! Förhoppningsvis kommer vi redan nästa år att anordna en retreat i San Masseo, men det finns givetvis möjlighet för var och en som önskar att på egen hand resa dit för enskild retreat.

Från San Masseo bär jag med mig ett intryck som visserligen inte är nytt, men som här blev mycket levande: Bose är mer än en plats. Bose är en *charisma*. En nådegåva för ett monastiskt liv i en ny tid. Mycket medvetet hämtar man sina förebilder från den tidiga monastiska perioden, men låter samtidigt klosterlivet få gestalt i vår tid. Som Gunnel Vallquist uttryckte sig när vi var där tillsammans: "Bose är djupt traditionellt och på samma gång djärvt nyskapande." Det nyskapande uttrycker sig på en rad sätt: bröder och systrar lever här klosterliv tillsammans, kommuniteten är uttalat ekumenisk och alla inbjuds till dess nattvardsbord, dialogen med den samtida kulturen är levande på en rad områden. Men när man lär känna kommuniteten kan man även i andra inslag avläsa hur medveten reflektionen är över vad det innebär att vara kloster i en ny tid. Det kan vara alltifrån att man valt att avstå från att använda monastiska kläder i sin vardag, och varför man gjort det, till att man i sin liturgi går en egen väg och formar ett eget språk – men hela tiden i trohet mot traditionen. Här skapas nytt, och likväl inte!

Vad menar vi egentligen när vi säger att "traditionen är förnyelsens källa"? Utmaningen, och svårigheten, är att leva evangeliet i vår tid men utan att skriva om det. Att vara nyskapande utan att vara innovativ. Det krävs mycket för att klara den utmaningen. Vi har lätt för att antingen bli överdrivet nostalgiska i vår upptäckt av traditionen, vilket får oss att vilja efterlikna forntiden på ett sätt som sällan blir fruktbart. Eller låta trender och infall sätta agendan i vår iver att vara relevanta. Det blir sällan långlivat.

Det är inte traditionen i *horisontell* mening vi skall försöka återskapa, utan traditionen i *vertikal* mening. Traditionen i horisontell mening rymmer en hel del skräp; sådant som fungerade i en tid och på en plats, men inte här och inte längre. Traditionen i vertikal mening är det inkarnerade uttrycket för den helige Andes pågående vittnesbörd i kyrkan genom historien. Hur skall man veta vad som är vad? Det kräver ett ständigt och mödosamt arbete med urskillning. Huruvida vi lyckas eller inte kan ofta avläsas i själva atmosfären: är den frisk, ren och klar? Eller tyngs den av det lätt unkna och inåtvända?

Tidegården är ett exempel. Den representerar ett traditionellt sätt att be i kyrkan, med rötter i den tidiga kristna perioden. Tidebönen, liksom mässans liturgi, har ett givet *ordo*. En struktur med ett urval av sånger, böner och läsningar som skapar "ett slags pärlband av ögonblick med gudomlig uppenbarelse, givna av Anden", som vår visitator, biskop Biörn, någon gång uttryckte det. Samtidigt kan tidebönerna gestaltas på olika sätt. Även det som framstår som

nyanser, kan göra stor skillnad i vår upplevelse av en tideböns gudstjänst. Varje kommunitet och bedjande gemenskap har sitt sätt att fira tidebönen, även om allt väsentligt är detsamma så att man kan känna igen sig vart man än kommer.

När vi i vår egen kommunitet nu arbetar med att ta fram en serie nya tidebönsböcker, har inspirationen och intrycken från Bose kommit att bli vägledande. Sedan ett par år tillbaka finns den tideböns tradition som formats i Bose under 40 år samlad i en volym. Deras stora gemensamma tidebönsbok omfattar hela året, alla tider och speciella dagar. Vid återkommande besök har jag haft möjlighet att sitta ner och reflektera med bröderna och systrarna kring de val man gjort i sina tideböner. Varför upprepas till exempel inte doxologin efter varje psalm? Hur väljer man sina antifoner? Hur tänker man kring förhållandet mellan kontinuitet och förnyelse när det gäller hymner? Varför ber man aldrig Herrens bön mer än en gång om dagen i sitt gudstjänstliv? Ett återkommande drag är återhållsamheten: att inte upprepa saker, vare sig ord eller gester, mer än nödvändigt. Det främjar klarhet och enkelhet. Det konsekventa bruket av nytestamentliga antifoner är ett annat utmärkande drag för Boses sätt att be psalmerna. Och i böner och förböner är nutidsmänniskans oro och frågor påtagligt närvarande.

För en vecka sedan kom från tryckeriet den första delen i den nya serie tidebönsböcker som vi i Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby i samband med vårt senaste Generalkapitel beslutade att ta fram. Det är en stor glädje att nu få ta den i bruk, och berätta att den finns att beställa. Boken består av de fyra dagliga tidebönerna – laudes, bön under dagen, vesper och completorium – för en vecka. Vår avsikt är att ytterligare tre böcker för den ordinarie tiden under året ska vara färdiga innan nästa sommar. Psaltarpsalmerna fördelas alltså över fyra veckor, precis som i den ”blå” tidebönsboken som många av er använder. De nya böckerna är lika enkla att använda, allt hänger samman och bedjaren behöver inte bläddra mellan olika delar av boken.

Det som framför allt skiljer våra nya tidebönsböcker från den blå tidebönsboken är följande:

- Vi använder oss av samtliga 150 psalmer i psaltaren utan förkortningar.
- Psalmerna beds konsekvent med nytestamentliga antifoner, som därmed ger viktiga Kristusnycklar till varje psalm.
- Urvalet och fördelningen av psaltarpsalmerna följer ett fyraveckorsschema som rekommenderas i Boses tidegård (de använder själva ett tvåveckorsschema).
- I laudes och vesper ingår korta böner inför dagen och förböner. Dessa är hämtade från Boses tidegård och innebär därför ett ”nytt” bidrag i tidegården på svenska. Även slutbönerna i laudes och vesper är inspirerade från Bose.
- Doxologin (Ära vare Fadern... osv) följer konsekvent efter sista antifonen och inte före denna som tidigare. Detta kommenteras närmare i bokens förord.
- Laudes har varje morgon en längre inledning, som motsvarar ett så kallat invitorium som traditionellt inleder dagens första tidebön, något vi tillämpat i gudstjänsterna i Bjärka-Säby i flera år.
- Den lovsång till den Uppståndne som vi varje söndag morgon firar i Slottskapellet i Bjärka-Säby ersätter söndagens ordinarie laudes.

Dessa böcker kan nu alltså köpas på Nya Slottet, där de finns till försäljning i Johannesakademins bibliotek, eller kan beställas postvägen. Boken kostar 100 kr (porto tillkommer för den som vill få den hemskickad). Dessutom är det möjligt att köpa tidebönsboken i digitalt format, som en lättanvänd pdf, att ha i sin telefon eller iPad. Denna

kostar 50 kr. Beställning av såväl bok som pdf kan göras hos Johanna Eklöf, som ansvarar för kommunitetens administration. Maila till: info@tidskriftenpilgrim.se.

Personligen känner jag stor tacksamhet över de nya tidebönsböcker vi nu tar i bruk. Inte minst tror jag att de kommer att underlätta, och framför allt berika, den dagliga tidebönen för alla oss i kommuniteten, och våra vänner, som inte har möjlighet att delta i gudstjänsterna i Bjärka-Säby. På samma sätt som Boses speciella *charisma* är ett monastiskt liv för vår tid, tror jag att Ekumeniska Kommunitetens *charisma* är att vara en ekumenisk kommunitet för människor som lever "i världen", geografiskt utspridda över hela Norden, där en mångfald av kallelser och livsöden finns representerade, men där vi förenas av en gemensam vision och av de redskap som håller samman våra liv och vår gemenskap. *Redskapen* har i hög grad räckt oss från den monastiska traditionen – där har de slipats och förfinats – men inte för att vi ska bli munkar, utan för att stödja oss i vår längtan att leva mer odelat för Kristus i det liv som är vårt. Och inte minst för att vi i våra lokala församlingar, och på de platser där vi bor, ska kunna verka för en förnyelse av bönelivet och för kyrkans synliga enhet.

Vi går nu in i en förtätad tid av kyrkoåret, mättad av allvar och genomlyst av hopp. I vårt lektionarium har vi just inlett läsningen från Uppenbarelseboken, som alltid återkommer vid denna tid på året för att läsas dagligen fram till första advent. I vår gammaltestamentliga läsning befinner vi oss just nu i de spännande böckerna som fått namn efter Esra och Nehemja. Dessa två var samtida, de levde i mitten av 400-talet före Kristus, och fick vara med om återuppbyggnaden av Jerusalem. De sju första kapitlen i Esra bok skildrar hur templet i Jerusalem byggs upp efter exilperioden i Babylon. Det sker under år 520-515 f Kr. Esra själv lever en generation senare, men återberättar detta skeende i sin bok. Ända fram till 1500-talet utgjorde Esra och Nehemja en sammanhållen bok i den hebreiska Bibeln, de bör alltså läsas tillsammans så som vi gör nu i lektionariet.

I onsdags började vi läsa från Nehemja bok, och intressant nog var även förra söndagens gammaltestamentliga läsning i den Svenska evangelieboken hämtad från just denna bok. Vem var han egentligen? Nehemja hade stigit i graderna hos den persiske kungen Artaxerxes. Han hade blivit sommelier – munskänk – vid hovet, med privilegiet att välja ut de viner som skulle serveras vid kungens måltider. I början av bokens andra kapitel har Nehemja just slagit upp vinet i kungens krus när denne satt sig till bords för att äta, när kungen frågar honom: "Varför ser du så ledsen ut? Sjuk är du ju inte. Det måste vara något som tynger dig."

Först blir Nehemja rädd. Sedan forsar det ur honom. Han utgjuter sitt hjärta, sin sorg över de rapporter han nyligen fått från den stad där han har sina rötter, men som han själv aldrig besökt: det är kaos i Jerusalem, murarna är raserade och portarna nedbrända.

Plötsligt frågar kungen sin munskänk: "Vad önskar du?" En intressant anteckning dyker nu upp i det andra kapitlets fjärde vers: Nehemja berättar att han börjar be inom sig när han får frågan. Här är en människa som har två konversationer på gång samtidigt! Mitt i sitt arbete lever han på ett självklart sätt i Guds närvaro; bönen är inte främst något han gör, utan något han är. Medan den inre bönen pågår dristar han sig nu att begära av kungen: "Låt mig få fara till den stad där mina fäder har sina gravar och bygga upp den igen!" Och kungen låter Nehemja resa, och skickar dessutom med honom både rekommendationsbrev och en beriden eskort.

I den senare delen av det andra kapitlet anländer Nehemja till Jerusalem. Efter tre dagar beger han sig på natten, i skydd av mörkret, ut för att rekognoscera. Han rider genom Dalporten, i riktning mot Drakkällan och Dyngporten, och undersöker de raserade murarna. På sina håll är det så kaotiskt att han knappt kan ta sig fram. På morgonen samlar han prästerna och stadens ledande män, och säger: "Låt oss bygga upp Jerusalems mur igen och göra slut på vår vanära!"

Handlingen i Nehemja bok tar sin början år 445 f Kr. Den sjuttioåriga babyloniska fångenskapen är alltså slut sedan ungefär sjuttio åttio år tillbaka. När Persien krossade det babyloniska väldet och blev den nya politiska stormakten, kom de bortförda judarna att behandlas med en annan attityd. De tilläts återvända till Jerusalem, och templet, som bränts ner när Nebukadnessars härar skövlade Jerusalem år 586, kunde byggas upp. Problemet i Nehemja bok är alltså inte att Jerusalem är utan tempel. Problemet är att Jerusalem är utan murar, skyddslös inför allehanda hot mot dess liv, en tummelplats för främmande inflytanden. På ett djupare plan är det gudsfolkets särart och tro som står på spel. Hela Nehemja bok handlar om hur judarna under Nehemjas kraftfulla ledarskap återställer murarna runt Jerusalem, ett arbete som kom att bli avgörande för stadens frälsning. Nehemja bok kan läsas som en tidlös manual för ledarskap. Nehemja är en aktivist, en oavbrutet arbetande människa, men med ett hjärta som ständigt är bedjande.

Kan detta hända en gång till? Kan Anden plötsligt komma över oss, just när vi är i färd med att hålla upp vinet och sätta oss till bords för ännu en god måltid, och drabba oss med en sorg efter Gud sinne? En tyngd när insikten slår oss att murarna kring våra hjärtan – kring Kristi kyrka – är raserade och portarna nedbrända så att fienderna går ut och in: modlösheten, ledan, likgiltigheten, habegäret, den otyglade lusten, girigheten, avunden. Kan det mod som fyllde Nehemja också fylla våra bröst, så att vi med samma beslutsamhet som denne munkänk säger: "Låt oss bygga upp Kristi kyrka, låt oss samla ihop våra förskingrade hjärtan, och göra slut på vår vanära!"

Templet är uppbyggt och i funktion. Templet – platsen för offerkulten, symbolen för den förverkligade gemenskapen med Gud. Kristus är det nya templet. Det tempel som bröts ned på korset, men byggdes upp när han uppstod efter tre dagar. Han har en gång för alla, av kärlek till allt skapat, framburit sitt liv som ett offer. Allt som behövs för vår frälsning är gjort. Av nåd inbjuds vi att dela Sonens gemenskap med sin Fader. Vi får kallas Guds söner och döttrar. Detta är frälsningens enkla, och oerhörda innebörd.

Men vad hjälper det att ta emot nåden om hjärtat härjas av ständiga invasioner? Vilka är de murar som ger hjärtat skydd? Staket och regelverk? Vad hjärtats murar består av uttrycks i de två grekiska ord som summerar östkyrkans vägledningstradition från 300-talet och framåt såsom denna finns sammanfattad i samlingsverket *Filokalia: nepsis* och *hesychia*. *Nepsis* står för vaksamhet, klarsyn uppmärksamhet, nykterhet, urskillning. *Hesychia* betyder stillhet, framför allt inre stillhet. Vilket är det arbete som bygger dessa murar? Det är liturgin – *leitourgia*, det grekiska ordet för gudstjänst betyder ordagrant "folkets arbete". I det gemensamma firandet av liturgin, söndag efter söndag, sker det avgörande arbetet för vår frälsning. Det är knappast möjligt att överskatta sambandet mellan att fira gudstjänst och att bevare sin tro. Det främsta skälet till att vi förlorar tron, att arbetet på vår frälsning går i stå, är att vi tror att vi kan vara våra egna andliga lärare.

I Ordets liturgi den 23:e söndagen efter pingst framträdde en fråga när evangeliebokens tre bibeltexter¹ lästes efter varandra: Vad är Guds sak, och vad är det vår sak att göra?

Det var inte Nehemjas projekt att bygga upp Jerusalems mur. Det var Guds projekt. Nehemja säger: "Jag hade inte berättat för någon vad min Gud hade *ingivit* mig att göra för Jerusalem." Vi kan inte göra något utan Andens ingivelse. Och det vi gör på Andens ingivelse, är det inte vi som gör – det är Gud i oss som gör det. Det är därför Jesus i den gångna söndagens evangelium, med en kompletterande bild, säger: frukten kommer av sig själv. Medan vi sover. Dagar och nätter går, det växer i jorden, och vi vet inte hur. Med andra ord: allt kommer från Gud, allt beror av Gud. På teologiskt språk kallas det *nåd*.

Men lika sant är att vi måste säga som de som lyssnade till Nehemjas appell: "Låt oss börja bygga!" På teologiskt språk kallas det *helgelse*. Helandet av våra liv kan inte komma till stånd utan vårt ja – men detta ja är likväl inte vårt eget. Vi har fått det av honom, och kan välja att ge det tillbaka till honom, för att han skall behålla det hos sig. Nåd är att Gud arbetar istället för oss. Helgelse är att Gud arbetar i oss – så inkarnerat att det ser ut som att det är vi som arbetar. I själva verket vilar vi medan detta arbete pågår. Vårt bidrag för att vi skall bli frälsta är att igen och igen ge Gud det material av vilket han bygger murarna kring våra hjärtan: våra synder. Och ju större de är desto bättre blir resultatet. Som Paulus uttrycker det i Romarbrevet: "där synden blev större, där överflödade nåden än mer."

Nu går vi in i allhelgonatiden med dess "sky av vittnen" som omger oss, för att tala med Hebreerbrevet. Minnet av och vördnaden för trons vittnen ställer oss inför den mest uppfordrande av kallelser: att *vara* Kristus i världen. Men det är inte heroiska insatser som är helgonens adelsmärke, utan den kärlek som äger dem så till den grad att "de älskade inte sitt liv mer än att de kunde gå i döden".² Lik oss är dessa vittnen ofullkomliga och präglade av sin tid. De bär på motsägelser och saknar inte skönhetsfläckar, men genom att de fick nåden att släppa taget om sina liv i överlåtelse åt Kristus, har de blivit vittnen om hur Gud förmår fylla en människa med sin kärlek när hon säger sitt ja till honom.

Höstens arbete med att färdigställa vårt *Synaxarium* – berättelser om trons vittnen för dagliga läsning under ett år – har varit en återkommande påminnelse om detta. I tisdags sattes den sista punkten och manuset gick till tryckning. Vi har alltså en spännande bok att se fram emot när vi så småningom går in i adventstiden, något vi får anledning att återkomma till.

Er tillgivne,

¹ Neh 2:11-20, Rom 5:15-21, Mark 4:26-39.

² Upp 12:11.